

Trainee i Gentoftes skoler – erfaringer og perspektiver

Dette projekt drejer sig om et trainee-arrangement, hvor en række lærerstuderende som en del af deres uddannelse på 4. studieår har fungeret som ”ekstra hånd” i 3 af Gentofte Kommunes skoler. Fra politisk hold har der gennem lang tid været stor interesse for at inddrage flere voksne i skolen, ofte med forbillede i de finske undervisningsassistenter, hvor kort- eller uuddannede går til hånd i klassen, så læreren kan koncentrere sig om den egentlige undervisning. I såvel folkeskolen som læreruddannelsen har der tillige været arbejdet på, hvordan man kan knytte læreruddannelse og folkeskole tættere sammen, så læreruddannelsen i højere grad bliver en del af folkeskolen og folkeskolen i højere grad en del af læreruddannelsen.

I disse tanker ligger forestillingen om at bidrage med nogle vigtige udviklingsperspektiver for skolen, gøre læreruddannelsen mere skolenær og dermed kvalificere de nyuddannede lærere på en måde, der modvirker det ”praksischock”, mange af dem oplever. Endelig har det været en udfordring for mange lærerseminarier, at studerende på 3. og 4. år ofte har en samtidig ansættelse i folkeskolen, som paradoksalt nok er vanskelig at integrere i, ofte endda forstyrrer og forsinker, undervisningen og studiet på læreruddannelsen.

Tilsvarende overvejelser om at gøre læreruddannelsen mere praksisnær har været i spil omkring læreruddannelsen i andre kommuner, men er der stødt ind i formelle og logistiske vanskeligheder, der har forhindret en realisering af planerne/overvejelserne. Det gælder dels vanskeligheder ift. at integrere samspillet i den eksisterende læreruddannelse, dels er der både i læreruddannelsen og i skolen en række forskellige interesser knyttet til den mere præcise formulering af de opgaver, man som ”ekstra hånd” skal varetage i skolen. I nogle sammenhænge har efterspørgslen gået på voksne, der kunne sørge for ro i klassen, mens læreren underviste, i andre på støttepersoner til at hjælpe bestemte børn – i det hele taget: er der tale om en læreropgave, en pædagogopgave eller en ufaglært funktion? Trainee-ordninger er en blandt flere muligheder for at tilvejebringe den ”ekstra hånd”. Der er imidlertid komplikationer omkring integrationen af trainee projekter i læreruddannelsen der knytter sig til samspillet mellem SU-reglerne og kravet om, at projekter ikke må medføre forlængelse af studietiden. En del ellers perspektivrige projekter er, trods stor velvilje og opmærksomhed fra Undervisningsministeriets side, faldet på dette.

I samarbejdet mellem Gentofte Kommune, UCC og DLF har bestræbelserne gået på at udvikle et arrangement, hvor såvel kommunens som skolernes, de lærerstuderendes og lærerforeningens interesser har kunnet spille konstruktivt sammen med SU-reglerne og læreruddannelsens stærke logistiske bindinger.

I studieåret 2009/10 har 9 studerende fra læreruddannelserne Blaagaard/KDAS og Zahle således fungeret som trainee i 3 af kommunens skoler

I konceptudviklingen er der lagt vægt på, at de trainee-ansatte fik en placering i skolerne, som lægger op til, at de på én gang skal være kolleger med et afgrænset arbejdsområde, der tydeligt forøger kvaliteten af den eksisterende undervisning og opmærksomhed over for børnene, og samtidig være studerende. Derudover har der været lagt vægt på, at de trainee-ansatte skal kunne supplere deres uddannelse med nogle af de praksisdimensioner, som kun vanskeligt tilgodeses i læreruddannelsen – kontinuitet i forhold til en klasse og nogle elever, kontinuitet i kollegialt samarbejde, helhedsblik på en klasse og dens elever – og at de studerendes erfaringer omkring dette tillige skulle spille positivt og inspirerende ind i undervisningen og studiet på læreruddannelsen. I det dobbelte sigte findes tillige begrundelsen for at fokusere på 4. års lærerstuderende og ikke

i bred forstand 'ufaglærte' undervisningsassistenter. Skolen har brug for ekstra hænder, men det er vigtigt, at disse hænder ikke bare er praktiske, men at de også har en faglighed, som kan bidrage til den løbende koordinering og justering af arbejdsdeling, der foregår i alt undervisningssamarbejde. Samtidig har læreruddannelsen brug for mere og tættere forbindelse til praksis – ikke nødvendigvis i form af velstrukturerede og planlagte praktikforløb, hvor de studerende først og fremmest prøver sig af som undervisere, men også i form af forløb hvor de studerende kan opleve helheden og hverdagen i lærerarbejdet, komme ind på livet af børnene og følge og igangsætte processer, der rækker udover praktikperiodens højst 7 uger.

Som trainee er man ansat på den pågældende skole, med det ansvar der knytter sig til dette. Som lærerstuderende i praktik er man i højere grad forpligtet over for læreruddannelsen, der med sin organisering, CKF'er mv. sætter en anden dagsorden for de studerende og også indeholder egentlig bedømmelse. Der vil være mange forskellige måder at gå til dette på. For skoleåret 2009/10 blev det løst ved, at de studerende i deres praktikperioder blev placeret i et andet team på samme skole, således at man på én gang understøttede sammenhæng og tilstedeværelsen af flere rum i de studerendes arbejde. Herudover har Undervisningsministeriet tillige givet studerende med trainee-ansættelse mulighed for at skrive bacheloropgave med fokus på almene læreropgaver uden tilknytning til et bestemt linjefag. I denne første omgang har konceptudviklingen imidlertid ikke haft tilstrækkeligt øje for at støtte organisatorisk op om de udfordringer og muligheder, som tilstedeværelsen af studerende med løbende praksiserfaringer vil kunne have for læreruddannelsen, men også for et muligt tættere samspil mellem skole og læreruddannelse.

At det er lykkedes at tegne et sammenhængende koncept, som tilgodeser så mange forskellige aspekter har formentlig været medvirkende til, at Undervisningsministeriet bevilligede et tilskud til etablering af et følgeforskningsprojekt som – suppleret med midler fra Gentofte Kommune og UCC – har givet mulighed for at følge projektet tæt rent forskningsmæssigt. Professor Birgitte Elle fra RUC har således, i samarbejde med stabschef John Gulløv og med hjælp fra lektor Lars Christensen, gennemført følgeforskningsprojektet.

Følgeforskningen peger på en række perspektiver, som det fremtidige arbejde må fastholde og udbygge - og på en række mangler, problemer og vanskeligheder, som kræver en særlig opmærksomhed og eventuelt helt nye tiltag:

Grundlæggende er det lykkedes at organisere en trainee-ordning, der – samtidig med at den er tiltrådt af DLF - holder sig inden for de rammer, SU-ordningen angiver, uden at være studietidsforlængende. Dermed er det vist, at de logistiske og formelle vanskeligheder, der i flere sammenhænge har stillet sig i vejen for perspektivrig forsøg med samarbejde mellem læreruddannelse og lærerarbejde, kan overvindes.

Mht kvaliteten og udbyttet af ordningen peger undersøgelsen entydigt på, at skolerne og de enkelte team har oplevet tilstedeværelsen af en ekstra kvalificeret hånd som noget, der både kan lette arbejdet i hverdagen og kvalificere opmærksomheden i undervisningen og over for eleverne. Med baggrund i den korte opstartsperiode og de mange organisatoriske og praktiske aktiviteter omkring opstarten af selve trainee-projektet, har roller og samarbejdsformer – for trainee, lærer-team og læreruddannelse – ikke kunnet fastlægges i detaljer på forhånd. Meget har i den forbindelse måttet udvikle sig hen ad vejen, baseret på konkrete betingelser og erfaringer. Det gælder f.eks. de roller og funktioner, de trainee-studerende har udfyldt, som af gode grunde ikke har kunnet være genstand for indledende forventningsafstemning – men som også relativ sent i forløbet

sine steder kunne have været mere udfoldet. Følgeforskningen identificerer 4 stiliserede måder at håndtere trainee-positionen på. Der tales om ”undervisningsassistent”, hvor traineen ikke inddrages i planlægningen og primært går læreren til hånd og kun i særdeles begrænset omfang udnytter sin egen lærerkompetence. Herudover opereres der med positionen som ”vikar”, hvor traineen tager over fra læreren i forbindelse med fravær. Som den tredje position nævnes positionen som ”observatør og studerende”, hvor traineen får mulighed for at iagttage, reflektere over og drøfte sine iagttagelser med kolleger og medtrainees. Endelig opereres der med positionen, hvor traineen indgår med ”selvstændighed og situerede udvekslinger”, dvs er i tættere parløb med lærerne om planlægning og udførelse af undervisningen. Positioner som hhv ”observatør og studerende” samt ”selvstændigt situerede udvekslinger” er tydeligt dem, som både trainee og lærerkolleger værdsætter mest og har mest brug for, mens positionen som undervisningsassistent mere opleves som ressourcespild. Det er således tydeligt, at ordningen ikke altid har udnyttet sine potentialer og de trainee-studerendes kvalifikationer fuldt ud. Samtidig er det lige så tydeligt, at hvor det er lykkedes at udnytte potentialerne, har såvel trainee som kolleger oplevet formålstjenlige kvalitetsløft. I et fremadrettet perspektiv vil fokus på mere systematiske og mindre spredte overvejelser og drøftelser omkring de trainee-ansatte studerendes indgåelse i selve forløbet kunne befordre kvaliteten.

For at sikre en mere optimal udnyttelse af de studerendes kvalifikationer, vil der således være behov for en mere systematisk rollebeskrivelse og organiseret forventningsafklaring, inden studerende og lærerteams påbegynder deres samarbejde. Dette er der søgt at tage højde for i de trainee-arrangementer, der er påbegyndt for 2010/11, idet forventninger og job-beskrivelser er blevet tydeliggjort i de indledende møder med såvel trainee-studerende som skolernes ledelser, ligesom erfaringer og ideer omkring dette vil indgå i de løbende samarbejde omkring trainee-arrangementet i 2010/11.

Trainees er tilknyttet den samme børnegruppe og et fast team af lærere gennem hele skoleåret. Trainee deltager i teamets arbejds møder. Herved etableres de professionelle rum, der på samme tid giver mulighed for både praktisk planlægning og refleksion over didaktiske problemstillinger. Dette er en af de potentielle muligheder for udvikling i og af praksis for lærere og trainees. Undersøgelsen peger på, at der stadig er uudnyttet potentiale heri. Modeller for anvendelse af dette innovationspotentiale er under udvikling i samspil mellem skolernes ledelser og forvaltningen i Gentofte.

Der er i undersøgelsen vidnesbyrd om, at elever med særlige behov især kan profitere af den ekstra kvalificerede ressource, som traineen repræsenterer, ligesom både undervisningsdifferentiering og elevernes sociale dynamikker påvirkes positivt af trainees’ medvirken. At trainee er tilknyttet den samme elevgruppe gennem hele skoleåret, kan understøtte trygge børn-voksen relationer, viser udsagn fra undersøgelsen. Optimering af disse forhold påvirker igen vilkårene for alle elevernes læringsmuligheder.

Tilsvarende har de trainee-ansatte oplevet deres samarbejde med skolerne og eleverne som en berigelse af deres læreruddannelse. De har fået et større indblik i skolens hverdag og årets gang, har nogle tydeligere billeder af eleverne og deres egne roller og udfordringer som lærer. Sammenlignet med erfaringer fra den bekendtgørelsesfastlagte praktik ser trainee-funktionen ud til at være mindre skræmmende og mere udfordrende og befordrende for afprøvning af læreridentitet. Disse meget entydige og positive meldinger fortyndes dog noget af de vanskeligheder, de studerende har haft med at bringe deres trainee-erfaringer i spil i forhold til undervisere og medstuderende på læreruddannelsen. Dette kan delvist forklares med, at de trainee-studerende har været få og spredt på flere forskellige hold, hvorfor konceptet ikke har kunnet integreres i læreruddannelsen på en årgang eller et hold og erfaringerne herfra ikke umiddelbart har kunnet tildeles en så central rolle, som de ser ud til at fortjene. Derudover har den særlige bestemmelse, hvorefter studerende i trainee-ordning kan skrive bacheloropgave i almene lærerfunktioner, ikke været benyttet fuldt

ud. Også på det organisatoriske og planlægningsmæssige felt har der været vanskeligheder mht at integrere trainee-ordningen i læreruddannelsen. Arbejdet med den i forvejen logistisk krævende planlægning af læreruddannelsen har ikke været optimal mht at tage højde for de trainee-studerendes forpligtelser. Dette har i flere sammenhænge bragt trainee-funktionen i konflikt med forpligtelser på den tilrettelagte læreruddannelse. Læreruddannelsens ejerskab til trainee-ordningen har på den baggrund været noget flertydig.

Der er for studieåret 2010/11 i vid udstrækning taget højde for disse organisatoriske, koordinationsmæssige og pædagogiske vanskeligheder. Udover at antallet af trainee-studerende nu har et omfang (33) som ikke er til at overse, er det primært sket ved tidligere og tydeligere aftaler mellem skolerne og læreruddannelsesstederne. Samtidig hermed er der forlods afsat betydelige midler til bred og mere systematisk inddragelse af de studerendes lærere og vejledere i trainee-projektet. Koncept herfor er under udvikling i samarbejde med de to læreruddannelser Blaagaard/KDAS og Zahle.

Med baggrund i 9 trainee-forløb over det samme år fordelt på 3 skoler er det ikke muligt at konkludere noget sikkert og generelt vedrørende elevernes udbytte af ordningen. Det er en udbredt fornemmelse blandt deltagerne i projektet og i følgeforskningen, at projektet har haft positiv indvirkning på de læringsbetingelser som skolen giver eleverne bl.a. ift. organiseringen af undervisningen og understøttelsen af elevernes arbejdsformer. Men ordningen indbefatter for få mennesker til, at der kan foretages en egentlig systematisk undersøgelse heraf. Undersøgelsen peger dog sammen med flere gode historier på, at ordningen har haft og i fremtiden vil kunne give arbejdet mod en mere differentieret opmærksomhed og vejledning over for de enkelte børn et betydeligt kvalitetsløft. Med 33 trainees fordelt på alle kommunens skoler vil der kunne blive bedre mulighed for at vurdere elevernes udbytte målt i tilfredshed og præstationer.

Det fremhæves vedholdende i undersøgelsen, at der kunne være behov for mere tid til trainees' forberedelse og efterbehandling, men også til samarbejde, supervision mv i og omkring de teams, traineene indgår i. I projektets justering i løbet af skoleåret 2009-2010 lægges der op til en større fleksibilitet omkring trainees' arbejdstid. Dette giver inden for de givne rammer mulighed for i højere grad at lade traineernes arbejde tage form efter teamenes og læreruddannelsens konkrete behov. En udvidelse af den økonomiske ramme – som vil være forudsætningen for mere tid - vil imidlertid kræve forhandlinger, som involverer kommunale budgetter, SU-bestemmelser og arbejdstidsaftaler – og under de aktuelle økonomiske og politiske omstændigheder må betragtes som relativt udsigtsløse. De muligheder, der ligger i forsøg med læreruddannelsen (herunder praktikordninger for 4. studieår) og konstruktiv og mere fleksibel anvendelse af arbejdstid specielt mht vejledning og undervisning, vil imidlertid koblet med landspolitiske tiltag omkring flerlærerordninger kunne vise vej for arrangementer, hvor trainee-funktionen som en integreret del af læreruddannelsen med beskedne merudgifter vil kunne indgå i en kvalificering af såvel skole som læreruddannelsen.